

בספר טורי אכן היאך מבואר כאן היו לו בנים בגיטות ונתינת קיים המצוה, הא בגיטות פטור מפריה ורביה דבני נח אינם מצויים 'עין לקמן [אות י"ט] דברינו א"י', והיאך נפטר עמה בזמן החיוב לאחר שנתינת, ועין שם שהארץ צוה, ולפי מה שכתבנו לא קשה מדי, דשלאמה מזה ולולד דלא המצוה בשאלת מזה או נטל לולד, על כן שפיר אי נטל או אכל בעת שהיה פטור אינו פטור לזמן החיוב, אבל הכא דהמצוה היא בכל רגע והמצוה שהיו לו בנים, א"כ בגיטות בעת שחל עליו החיוב מקיים מצוה פריה ורביה דהרי יש לו בנים, ואין אנו זריזין לבא מחמת קיום המצוה דמתחילה, דאף אם קיים המצוה מתחילה לא מנחי ביה לו בנים ומחו, רק עיקר המצוה שהיו לו בנים ותימחשו לאחריו, והרי הוא מקיימה בעת, ורק ההכרח מצוה נעשה בפטור, דהיינו הבעילה, וזו [אינה] המצוה העיקרית רק היות הבנים, וכמו בעשה המצוה בעדו גוי 'וישראל עומד על גביו דמהני להרבה שיטות, עין באור' רש"י ת"ס', אף על פי דבכל העשייה לא היה עושה ואוכל המצוה, והאכילה בזה לו ע"י העשייה והעשייה הייתה בפטור, מ"מ בודאי יא' כי המצוה היא בחיוב, והכא נמי הבנים הם עיקר המצוה הם בשעת החיוב, ורק ההכרח מצוה דהיה הבעילה היה בפטור, אבל עיקר המצוה היה בזמן החיוב, והראיה, דאם מחו לא קיים המצוה דלא יוא' בעת כמה שאל כבר, ואין שום דמיון כלל לכפאו ואכל מזה, ועין לקמן דברינו במצוה ספירת העומר [מצוה ש"ו אות ו'].

ויצא פי הג"ל אינו מצוין דברי החס' בזה בתרא י"ג ע"א ד"ה כופין, ומגינה ב' ע"ב ד"ה ליא' [השנין], שהקשו דלמי עשה דפרו ורבו לדחות הלא תעשה דלא יהיה קדש, ומירצו דלא הוי בעידנא, דהלא תעשה היא בשעת הערלה והעשה היא בגמר ביאה, ולפי הג"ל הנה בגמר ביאה ג"כ לא קיים העשה, והגמר ביאה אינו אלא הכשר מצוה דאי אפשר להוליד בלא זה, אף לפי זה הוי ההערה גם כן הכשר מצוה דאי אפשר בלא זה, 'ועין בטורי אכן שם שהשיג צוה על דברי החס' > אף גם לסברת החס' אינו מובן הסילוק בין הערלה לגמר ביאה, דאף בגמר ביאה עדיין לא קיים המצוה, ולומר דכיון דבגמר ביאה מוליד, ורוב שיש מתעברות ויולדות, ובכל מקום אזלינן בתר רובא, והוי כאלו ילדה, זה אינו, דהרי אפילו נתעברה לא קיים המצוה, דבין או צמח לחוד לא קיים כלל, ולא שריה כלל דתלד תאומים וזר ונקיבה, ודברי החס' לריבין עין בעת.

[טו] ובהיותי צוה ראיתי דמה שמירצו החס' בזה בתרא הג"ל בחיוב הכ', דאין עשה דוחה לא תעשה, דדדדיה ליכא עשה, והיאך תדחה היא הלא תעשה דדדדיה ליכא עשה, וכעין סברא זו מבואר בחס' כתובות מ' ע"א ד"ה א', גבי אנוסה, דאם אינה ראויה לבא בקהל לא שאלה, ופיר' הש"ס מיתי עשה דלוי תהיה לאשה ותדחה הלא תעשה, ומתוך אי אמה לא צינא ליחא לעשה כלל, ומפרש החס' דכיון דדדדיה ליכא עשה היאך תדחה הלא תעשה, 'עין שם בחס', ולכאורה אין דמיון לשם, דשם אם היא אינה ראויה מסתלקת העשה לגמרי, ולמה תחטא, אבל כאן אין העשה שלו מסתלקת, דהוא חייב בעשה זו תמיד רק שאינו יכול לקיים, אפשר בזהאי גינאל מצוה עליו שתחטא כדי לזכות לחיבה היכי דלא פשע, כמבואר בראשונים, אף סברת החס', דכלל ענין כיון דנאחד ליכא עשה, אף שחבירו יקיים עשה, לא דחי, כיון דאלנא אין עשה, ומי יחלוק עליהם מסברא באין ראיה מהש"ס.

ומצאתי בקונטרס חופסת יום הכיפורים למהר"מ בן צבי ביזמא פ"ו ע"ב גבי גדולה תשובה שדוחה לא תעשה, שמצינו סברא זו בשם אחרונים, דכל היכא דשינס מוחרין והעשה אינו אלא נאחד לא דחי, כיון דלגבי השינוי ליכא עשה, ותמה עליהם מהש"ס כתובות הג"ל, דאמאי לא קאמר בפשיטות דלהכי לא דמי העשה ללא תעשה דדדדיה ליכא עשה, ולא ראה דברי החס' שבאמת פירשו כן כונת הגמ'. עוד תמה עליהם מחייבי לאוין דמתחבטין מן התורה דעשה דיוס דוחה הלא תעשה, עין יצמות ב' ע"ב, והיאך דמי, הא בדדיה ליכא עשה, דמצוה עשה דיוס הוא רק אלא היסב, אלא ודאי כיון דהיסב יקיים המצוה, דוחה הלא תעשה אף דדדדיה ליכא עשה, עד כאן מוקף דברי החס' ויח' הכיפורים. ואני תמה, דדברי האחרונים הג"ל מפורש בחס' כאן בעצד, דאין עשה דפרו ורבו דוחה לא יהיה קדש דדדדיה ליכא עשה, ומה שהקשה החופסת יום הכיפורים מינוס דמייצי לאין, הנה באמת מבואר בספר פני יושע בסוגיא דכתובות הג"ל, דמצוה עשה דיוס חל עליה ג"כ, אכן המעיין בר"מ רש"י פ"א מיוס שכתב מצוה עשה שיינס אדם וכו' ומצוה עשה מן התורה לחלוץ לה, נראה דהמצוה רק עליו, והרב המחבר לקמן מצוה תק"מ

ותק"ט מונה מצוה יצוס וחלילה, ומסיים ונוהג בזכרים וכו', ואי חל עליה ג"כ הוי ליה לקיים ונוהג בזכרים ונקבות כדרכו, נראה דבדברי המהר"מ בן צבי, **והנראה** לפענ"ד בישוב קושייתו מיוס דמייצי לאוין, דיש לומר דהרי עיקר הלא תעשה שהאשה מחהרת בפסולים מבואר ביצמות

בפרק יש מותרות פ"ד ע"ב, דאחשק אשה לאיש, וכל מקום שהוא מוזהר האשה ג"כ מחהרת, וביצוס כיון דהאיש אינו מוזהר דלמי עשה ודמי לא תעשה, היא ג"כ אינה מוזהרת, וכי יוכי דהעשה ליחא גבי דידה ליחא ג"כ ללא תעשה, ודיו לבא מן הדין וכו', ואף דאלא האיש הוא רק דרך דיוסו, מיתי מהי הית', כיון דהוא

אינו מוזהר היא ג"כ אינה מוזהרת, ומ"מ גבי אנוסה דברי החס' נכונים, דדדדיה ליכא עשה, אף דהוא אינו מוזהר, מ"מ אי אמרה וכו' איסתלק העשה מכל וכל, אבל גבי יצוס דהעשה במקומו עומד, למה לא יקיים כיון דהיא ג"כ לא מעבד איסורא, ומשום הכי אחי שפיר מה שכתבו החס' בעצד דאין עשה דוחה לא תעשה דדדדיה ליכא עשה, דעל כרחק כונת החס' בקושייתם דמיתי עשה דפרו ורבו לדחות הלא תעשה דלא יהיה קדש, היינו דישא בת חורין, ויולא מצד חלק בן חורין שלו המצוה, אבל כשישא שפחה הולד הולך אחריו ולא יקיים המצוה כמבואר לעיל, והנה החס' סבירא להו דעצד דשפחה הם בלאו דקדש וקדשה, כדעת התרגום אונקלוס על פסוק ולא תהיה קדשה מבנות ישראל [דברים כ"ג, י"ח], לא תהי אחתה מבנות ישראל לגבר ענדא, ולא יהיה קדש, ולא יסב בגברא מבני ישראל אחתה אחתה, על כל פנים לאו דבת ישראל שלא תקח עבד מפורש הלאו בתורה, ולא משום דאחשק אשה לאיש, ומתמצים החס' שפיר דדדדיה ליכא עשה ולא איכא, ואין לומר כל היכא דהוא מוזהר וכו', דהרי הכא הלאו מפורש על האשה לחודה, מה שאין כן בשאר כל הלאוין שבחורה הלאו נכתב בלשון זכר ואחשק אשה לאיש, ושפיר כתבו החס' דכיון דדדדיה ליכא עשה לא אחי עשה ודמי לא תעשה.

ועיין חס' בזה בתרא הג"ל וגיטין מ"א ע"א ד"ה ליא', כמבד דמיתי עשה דפרו ורבו וכו', ובתגינה הג"ל נרשם בחצי עיגולין עשה דלשבת, והעיקר כמו שכתבו בזה בתרא וגיטין, דהאין יוכל עשה דדברי קבלה לדחות לא תעשה דדברי תורה, וזה פשוט, ואי"ה בדיוס יצוס [מצוה תקנ"ט] יבואר ג"כ דין האשה אם מותרת במצוה עשה דיוס.

[טז] נחזור לענינו [הג"ל אות י"ג] בגוי ונתינתו בגוי עמו, כיון דלא עשה בפטור רק ההכשר מצוה, ועיקר המצוה נעשית בעת החיוב, קיים מצוה עשה, אף נראה דאם נתינתו ובגוי קטנים, כדן גר קטן דמטיבלין אותו על דעת בית דין, כל זמן שהבנים קטנים לא ינטל ממנו פריה ורביה, דלמא ימחו כשיגדלו ונעשו גוים למפרע, עין ר"מ פ"י ממלכס ה"ג מש"ס דכתובות י"א ע"א, וזה פשוט, ונתינתו מעוברת אינס יכולים למחות > תפארת למשה יורה דעה ס' רס"ח ס"ו, והטבילה תהיה עס ידיעת בית דין, ואם אין יודעים שהיא מעוברת עין גדול מרצבה שם ס"ו.

[יז] ואם הגוי היו לו בנים בגיטות משפחה כענינת טבילה לשם שפחות, שגם כן הולד כמותה, עין ר"מ פט"ו מאיסורי ביאה ה"ו, ואחרי זה נתינתו, לא יא' די חובתו כי אין הזרע מתייחס אחריו, וזה פשוט.

[יח] ויהנה בעצד שהיו לו בנים בעצדותו ונשתחרר הוא והם, מבואר כאן בגמ' ס"ב ע"א ושו"ע ס"ו, דלא יא' די חובתו דאין הזרע מתייחס אחריו כלל, ונראה דהא דמליין ביחוס זרע אחריו, היינו דוקא בעצד וגוי, דלכשתנתיירו ונשתחררו אין הבנים בנים שלהם לשום ענין מדיני התורה, דגר שנתינתו קטן שגולד דמי, כמבואר בר"מ פ"ד מאיסורי ביאה ה"א לענין עריות, וביצמות כ"ב ע"א וסנהדרין נ"ח ע"א, על כן לענין פריה ורביה ג"כ לא נחשבו בנים, רק בגוי הבס דלא נחשבו בגוי, כיון דמתייחסים אחריו, קיים המצוה עשה, אבל במקום דהם בגוי, אף דאינס מתייחסים אחריו, זה אינו מוקף כלל וקיים פריה ורביה, 'ויבואר לקמן א"ה [באות כ"ד] דין זה היכי משכח לה', וראיה מיצמות ס"ה ע"ב דפליגי, מנא קמא סובר אשה אינה מצוה על פריה ורביה ורבי יוחנן בן ברוקה סובר דמצוה, ולמנא קמא נפקא לן מקרא, וקשה למה לי קרא מיוסוף ליה דהבנים אינס מתייחסים אחר האשה אלא אחר האיש, עין קדושין פרק האומר ס"ו ע"ב, והיאך סובר רבי יוחנן בן ברוקה דהאשה ג"כ מצוה, הא אין הבנים מתייחסים אחריה, אלא ודאי כיון דהם בגוי נחלה לעריות הם בנים ממש, ואלו היתה מצוה בודאי יא'ה, אבל בנתינתו, דהבנים אין להם שום קרבות מן התורה, דגר שנתינתו קטן שגולד, ויכול לישא אמו ומותר בכל העריות מן התורה שהוא מחמת שאר, ע"כ לא יא'. אף בנתינתו

ועיין מהר"ם גיטין שם, ובתוס' הרא"ש גיטין מפורש דהקושא היא שישא שפחה או בת חורין.

ח) ראה חס' שבת ד' ע"א ד"ה וכו', ובשיטה מקובצת כתובות שם בשם הרמב"ן.
ט) חס' פסחים פ"ח ע"א נראה דקושייתם היתה שישא שפחה, ותמה עליה העל"ח.

נתינתו
עס בגוי
הפסחים

בנים מניו
משפחה

עבד ובגוי
שנתינתו

היה רצו
לפי שם
זה חס'